

Europæisk offentlighed – politisk kommunikation i et komplekst system

Af Anders Esmark, adjunkt, Institut for Samfundsvidenskab
& Erhvervsøkonomi, Roskilde Universitetscenter

1. Indledning

Alle savner tilsyneladende en europæisk offentlighed. I en tid hvor faldne forfatnings-traktater og en efterhånden stabil kløft mellem eliteentusiasme og folkelig skepsis gør EU's demokratiske underskud til et stadigt mere presserende emne, er manglen på en europæisk offentlighed ofte blevet fremhævet som den mest akutte mangel ved EU's politiske system. I forhold til denne dominerende opfattelse af et sammenfald mellem en fraværende europæisk offentlighed og EU's demokratiske underskud er det formålet med denne artikel at fremføre to argumenter. For det første, at der rent faktisk kan identificeres en fremvoksende europæisk offentlighed. Denne offentlighed tager dog ikke form som en samlet overnational offentlighed, men som transnational resonans i nationale medier. Artiklens andet argument er, at denne frembrydende europæiske offentlighed er organiseret i forskellige resonansstrukturer, der knytter sig til forskellige aspekter af det politiske system i EU. Med udgangspunkt i en velprøvet sontring mellem polity, policy og politics kan der således sondres mellem tre typer af resonans og tre tilsvarende typer af europæisk offentlighed.

Artiklens første argument om en europæisk offentlighed baseret på kommunikativ reso-

nans i nationale medier står i modsætning til den udbredte antagelse om, at en reel europæisk offentlighed bør tage form som en fuldt integreret overnational offentlighed. Artiklens pointe er her, at der hverken teoretisk eller empirisk er grund til at rejse et sådant krav. Som hovedregel er kravet om én sammenhængende europæisk offentlighed baseret på en analyse af den nationale offentligheds egenskaber, der dels er diskutabel og dels er uegnet som grundlag for en generel offentlighedsmodel. Hvad der allerede gjaldt for nationalstaten gælder også for EU: det politiske systems myndigheds- eller territorialgrænse fungerer ikke som grænse for én sammenhængende politisk offentlighed, men blot som en omtrentlig ydre ramme for en række delvist selvstændige og mere eller mindre løst koblede deloffentligheder. At der ikke eksisterer en fuldt integreret overnational europæisk offentlighed er således indiskutabelt men for så vidt også uinteressant.

Artiklens andet argument står i modsætning til den udbredte antagelse om, at EU's institutionelle arkitektur i særlig grad skulle forhindre udviklingen af en europæisk offentlighed. I forlængelse af påstanden om en fraværende europæisk offentlighed er alle parter i offentlighedens trepartsrelation blevet gjort skyldige. Journalister er blevet beskyldt for

forældede nyhedskriterier og arbejdsrutiner, borgere er blevet beskyldt for manglende engagement og forståelse, politikere er blevet beskyldt for ikke at kunne gøre EU vedkommende og EU's politiske institutioner for at være fjerne, uigennemskuelige og teknokratiske. Med konklusionen om, at der faktisk kan iagttages en frembrydende europæisk offentlighed bliver sådanne udpegninger af sydebukke mindre interessante. I stedet bliver grundigere diskussioner af offentlighedsparternes rolle i forhold til denne fremvoksende offentlighed afgørende. Artiklen retter her blikket mod spørgsmålet om betydningen af det politiske systems organisering ud fra den generelle pointe, at de politiske institutioner trods alt spiller en privilegeret rolle som forankringspunkt for etableringen og stabiliseringen af politiske offentligheder. Med udgangspunkt i en velprøvet opdeling af det politiske system diskuteres EU-institutionernes potentiale som forankringspunkter for henholdsvis polity-, policy- og politics-offentligheder. Først er det dog nødvendigt kort at runde selve begrebet offentlighed.

2. Mod et sociologisk begreb om den politiske offentlighed

Det er næppe nogen hemmelighed, at offentlighed er et af de samfundsvidenskabelige discipliners mere kontroversielle begreber. Jeg tager i denne artikel udgangspunkt i, hvad man kunne kalde et sociologisk offentlighedsbegreb. Dermed signaleres det blot, at jeg ikke først og fremmest diskuterer offentlighed i termer af politisk teori. I stedet starter vi med en mere generel sociologisk terminologi til indkredsning af offentligheden som socialt fænomen. Dette rokker imidlertid ikke ved, at genstanden for undersøgelsen specifikt er *politiske* offentligheder. Jeg beskæftiger mig i artiklen ikke med de mange alternative offentligheder, som en overordnet sociologisk iagttagelse kan lægge op til så som litterære, videnskabelige og økonomiske offentligheder mv. Ifølge offentlighedsteoriens indiskutabelt mest centrale figur kunne et

generelt sociologisk begreb om offentligheden lyde således:

»Den offentlige sfære er et lige så elementært socialt fænomen som handling, aktører, sammenhæng og kollektivitet, men den falder uden for det konventionelle sociologiske begreb om »social orden«. Den offentlige sfære kan ikke betragtes som en institution og i særdeleshed ikke som en organisation. Den er ikke engang en ramme af normer med differentierede kompetencer og roller, medlemskabsregler osv. Den offentlige sfære er lige så lidt et system; selv om den tillader en at drage interne grænser, er den udadtil karakteriseret ved åbne, porøse og omskiftelige horisonter. Den offentlige sfære kan bedst beskrives som et kommunikationsnetværk til udveksling af information og synspunkter (dvs. negative og positive attituder); kommunikationsstrømmene bliver undervejs filtreret og knyttet sammen, således at de smelter sammen i emnespecifikke bundter af *offentlig mening*« (Habermas 1996: 360).¹

Organisatorisk set kan offentligheder med andre ord anskues som netværk. Som det ofte fremhæves, er kommunikationen i disse netværk i dag som hovedregel medieret af trykte, æterbårne eller digitale medier. Dermed løsrives offentligheden i et vist omfang fra bindingen til konkrete rum. »Simpel interaktion« og faktisk tilstedeværelse erstattes af virtuel tilstedeværelse, det vil sige »spredte læsere, lyttere og seere knyttet sammen af offentlige medier« (Habermas 1996: 361). Deraf følger, at de journalister (og redaktører), der i vid udstrækning kontrollerer adgangen til medier og den konkrete udformning af medieindholdet spiller en afgørende rolle i offentligheden. Organisatorisk set kan politiske offentligheder identificeres i termer af netværksdeltagere, nemlig borgerne og »de autoriserede medlemmer af det politiske system« (Habermas 1996: 363).

Udover den organisatoriske bestemmelse kan identificeres den politiske offentlighed som en funktion i den funktionalistiske makrosociologis tradition, altså som et spørgsmål om offentlighedens bidrag til samfundets reproduktion. Habermas og mange med ham opererer her både med en sontring mellem stat og civilsamfund og en sontring mellem system og livsverden (Habermas 1995). Pointen er i begge tilfælde, at offentligheden ikke entydigt kan placeres på den ene af siderne i forskellen. Som en iagttagelse har bemærket, er offentligheden »(...) udenfor det formelle statsapparat, men på den anden side heller ikke sammenfaldende med civilsamfundet« (Postone 1992: 164). Som det også antydes af ovenstående citat har Habermas gjort meget ud af, at offentligheden ikke er et system. Offentlighed adskiller sig fra funktionssystemer så som politik, økonomi, videnskab osv. Offentligheden er ikke baseret på disse systemers »styringsmedier« så som magt, penge og sandhed. Men omvendt er offentligheden heller ikke identisk med den livsverden, der styres af kommunikation rationalitet i modsætning til den instrumentelle rationalitet disse styringsmedier afstedkommer. For så vidt som vi kan tale om offentlighedens funktion, består denne i *koblingen* mellem systemverden (og for den politiske offentligheds vedkommende altså det politiske system) og livsverden, mellem styringsmedier (for den politiske offentligheds vedkommende politisk magt) og instrumentel rationalitet på den ene side og livsverdens almene kommunikative rationalitet på den anden side.

Endelig og måske vigtigst kan offentlighed diskuteres i termer af kommunikationsform og i visse tilfælde et bestemt kommunikationsindhold. I forlængelse af Parsons har Habermas imidlertid foreslået at betragte *indflydelse* som offentlighedens symbolsk generaliserede kommunikationsform, nærmere bestemt indflydelse på den offentlige mening (Habermas 1996: 363; 1987: 273 ff.). Indflydelse på den offentlige mening må ikke for-

veksles med formel autoritet i det politiske system eller andre systemer, men betegner derimod en kommunikationsform baseret på overbevisning, overtalelse og gensidig anerkendelse. Vi har her at gøre med en definition, der er mere tolerant overfor instrumentel og strategisk handlen, retoriske kneb og moderne professionelle kampagneaktiviteter end de mere restriktive moralfilosofiske definitioner.² Men samtidig må det fastholdes, at indflydelse som kommunikationsform kræver, at kommunikationsparterne gensidigt accepterer den kommunikative situation som en åben kamp om indflydelse.

3. Fra overnational offentlighed til transnational resonans

Det skorter som sagt ikke på erklæringer om, at der aktuelt ikke eksisterer en europæisk offentlighed, og at vi med stor sikkerhed fortsat vil mangle en sådan i den overskuelige fremtid. Synspunktet fremføres ikke blot af de politiske aktører selv, men genfindes i høj grad også i den akademiske diskurs. Den første bølge af diskussion om fraværet af en europæisk offentlighed var som hovedregel bygget på den ubestridelige observation, at der ikke findes en fælleseuropæisk nation eller en form for politisk fællesskab med de egenskaber nationen traditionelt tilskrives: et historisk og kulturelt homogent folk, sproglig ensartethed og en generel sammenfletning af individets og nationens identitet og skæbne (Gerhards 1993; 2002, Grimm 1995, Schlesinger 1995, Erbring 1995, Kielmansegg 1996, Kopper 1997). Grundlaget for konklusionen om fraværet af en europæisk offentlighed er således fraværet af en fuldt ud integreret overnational offentlighed. Påstanden er altså, at dannelsen af overnationale politiske institutioner inden for rammerne af EU's traktatgrundlag ikke er blevet fulgt til dørs af de øvrige parter i offentlighedens trepartsrelation: hverken borgere eller journalister samler sig i reelle overnationale fællesskaber, der kan matche fælleseuropæiske overnationale politiske institutioner. Konklusion om

fraværet af en europæisk offentlighed baseret på en overnational offentlighedsmodel går således fint i spænd med EU-forskningens oprindelige begreb om europæisk integration og den udbredte opfattelse af, at en høj grad af økonomisk integration og delvis politisk integration ikke er blevet fulgt til dørs af social integration.

Inden for de seneste fem til ti år er begrebet europæisk integration i stigende grad blevet udfordret af et alternativt begreb om *europæisering*. Som flere iagttagere har bemærket er der endnu ikke enighed om en autoritativ definition af dette begreb (Olsen 2002, Vink 2003), men ikke desto mindre kan europæisering overordnet siges at henvise til den omstilling, der finder sted i eksisterende, primært nationale, institutioner som følge af EU-medlemskab. Som forskningsprogram indebærer europæisering dermed for det første et opgør med EU-forskningens tidligere tendens til at diskutere spørgsmålet om EU-samarbejdets effekter ud fra en forsimplet sondring mellem integration og ikke-integration. I stedet opfattes europæisering som en proces, der kan lede til alle tænkelige udfald inden for spektret mellem konvergens og differentiering, herunder altså også øget differentiering mellem nationale politiske institutioner. Det medfører for det andet, at europæiseringsstudierne som hovedregel opfatter EU-niveauet som uafhængig variabel og nationale institutioner som afhængig variabel, hvilket i vidt omfang står i modsætning til studiet af europæisk integration, der anvendte nationale positioner som forklaring på fremdrift eller tilbagegang i udviklingen af EU-samarbejdet.

Denne forskydning fra europæisk integration til europæisering er også slået igennem i diskussionen om europæisk offentlighed mere specifikt (Semetko, de Vreese & Peter 2000). Denne udvikling har ledt til et opgør med påstanden om, at fraværet af brede fælleseuropæiske medier og europæiske borgere med

fælles kultur og sprog i sig selv er tilstrækkeligt til at afvise eksistensen af en europæisk offentlighed. I stedet lægges der op til et studie af transnational »resonans« mellem mere eller mindre europæiserede nationale medier (Eder & Kantner 2000, Risse 2003). Transnational resonans forudsætter hverken udviklingen af fælleseuropæiske mediehuse, et fælles sprog eller europæisk enhedskultur, men kræver blot at den politiske kommunikation som den kommer til udtryk i nationale medier i tilstrækkeligt omfang kommer til at omhandle EU-anliggender, enten ved referencer direkte til EU-institutioner og beslutninger på EU-niveau eller til andre medlemslande i forbindelse med EU-sager. Denne form for europæisering er blevet kaldt »kompensatorisk europæisering af national diskurs« i relation til den udstrakte europæisering af nationale politisk-administrative institutioner (Meyer 2005: 124).³

Med udgangspunkt i denne reviderede definition af europæisk offentlighed i forlængelse af den generelle europæiseringslitteratur har en række undersøgelser ledt frem til entydige konklusioner om, at der allerede er etableret en europæisk offentlighed (Eder & Trenz 2003, Risse 2003, Trenz 2002, 2004, van de Steeg 2001, 2003). Delvist i forlængelse af sidstnævnte har forskere engageret i diskussionen om EU's demokratiske over/underskud argumenteret for et mere optimistisk syn på EU's demokratiske potentiale (Eder 2000; 2003, Eriksen & Fossum 2000, 2002, Eriksen 2000). En anden gruppe af undersøgelser er lidt mere tilbageholdende og fremhæver en række forbehold, dog uden fundamentalt at anfægte konklusionen om en fremvoksende europæisk offentlighed (Koopmans & Erbe 2003, Koopmans & Pfetsch 2004, Schlesinger & Kevin 2000, Meyer 2005, på danske grund se Ørsten 2004). Endelig forholder en række indlæg sig direkte kritiske til konklusionen om en europæisk offentlighed baseret på observationer af mængden af EU-stof i nationale medier og den na-

tionale vinkling af EU-stoffet (Gerhards 2000, Trenz 2000, Peter & de Vreese 2003, de Vreese 2003, Eiders & Voltmer 2003, Kevin 2003).

De forskellige konklusioner skyldes imidlertid ikke så meget uenighed om de empiriske observationer som en vis grad af uklarhed om fortolkningen og operationaliseringen af det centrale begreb om transnational resonans. De mere afvisende konklusioner hviler således på et forholdsvis højt krav både til mængden af EU-stof i nationale offentligheder og graden af konvergens mellem nationale medier. Mere bekræftende konklusioner tillader omvendt en højere grad af diversitet imellem nationale offentligheder. En videre diskussion inden for rammerne af begrebet transnational resonans kræver med andre ord en afklaring af dette forhold. Med udgangspunkt i et veletableret tema i den mere generelle europæiseringslitteratur er artiklens udgangspunkt her, at europæisering ikke kan betragtes som en dynamik, der nødvendigvis fremmer isomorfi eller konvergens. En væsentlig pointe ved europæiseringsperspektivet er således, at øget EU-samarbejde sagtens kan lede til øget diversitet og differentiering. Overført til diskussionen om europæisk offentlighed betyder det, at en fremvoksende europæisk offentlighed forstået som en europæiseringsproces er fuldt ud forenelig med øget diversitet og differentiering. Dette udelukker selvfølgelig ikke den empiriske mulighed for konvergens, men europæisk offentlighed kan ikke identificeres med konvergens på et teoretisk niveau. Det er således nødvendigt at præcisere fortolkningen og operationaliseringen af transnational resonans som grundlag for konklusionen om en eksisterende europæisk offentlighed på i hvert fald tre punkter.

For det første behøver *andelen* af EU-stof i nationale medier hverken at være høj i den enkelte offentlighed eller ensartet på tværs af offentligheder for at vi kan tale om europæisering. Den generelt lave andel af EU-stof i

nationale medier er ofte blevet anvendt som tegn på fraværet af en europæisk offentlighed. Ikke sjældent sammenholdes den lave andel af EU-stof i nationale medier (tallet varierer, men er stort set kun over 10% når det pågældende land varetager formandskabet) med den andel af national lovgivning, der hidrører fra EU-niveau. Misforholdet mellem disse to størrelser er imidlertid ikke i sig selv relevant. Der bør selvfølgelig være en løbende diskussion af, hvor meget EU-stof der med rimelighed kan forventes af nationale medier for at tale om en tilstrækkelig grad af resonans, men det vil omvendt være halssløsgerning at opstille en fast grænse for tilstrækkelig europæisering, især baseret på problematiske forestillinger om, at denne grænse afspejler et stofområdes eksakte betydning i den virkelige verden.

For det andet er europæisering ikke afhængig af *samtidigheden* i EU-stoffets formidling. Det er et gennemgående træk ved flere undersøgelser af europæisering, at de lægger vægt på kriteriet om, at forskellige nationale medier skal behandle de samme EU-sager på samme tidspunkt for at kunne tale om europæisk offentlighed. Det bør imidlertid præciseres, at det er timingen af debatten i forhold til de politiske beslutninger på EU-niveau, der er afgørende. Det indebærer selvsagt, at der må forventes en vis grad af samtidighed i debatter på tværs af nationale offentligheder i forhold til altdominerende beslutninger som eksempelvis afstemning om forfatningstraktaten. Men i forhold til det daglige maskineri er det forhold, at et EU-stofområde kan diskuteres i en national offentlighed og diskuteres senere – eller slet ikke – i andre nationale offentligheder på ingen måde en indsigelse mod eksistensen af en europæisk offentlighed. En sådan mangel på samtidig er blot udtryk for det helt indlysende forhold, at ikke alle aspekter af EU's ressortområder er lige interessante på tværs af alle nationale sammenhænge.

Det fører videre til et tredje væsentligt forhold, nemlig at transnational resonans ikke må forveksles med fremvæksten af en *fælles-europæisk fortolkningsramme* for diskussion af EU-spørgsmål. Det forhold, at EU-stoffet i nationale offentligheder stadig indrammes eller »frames« af et nationalt perspektiv i vidt omfang, nævnes ofte som argument for fraværet af en europæisk offentlighed. En sådan fordring giver imidlertid kun mening i forhold til begrebet om en overnational, integreret offentlighed. Eller mere polemisk udtrykt: dette krav afspejler nok i højere grad et ønske om europæisk integration og overskridelse af nationale interesser. Det er imidlertid nødvendigt at besinde sig på det forhold, at offentlighed ikke bygger på overtagelse af et bestemt fællesskabs perspektiv, men alene på en forpligtelse til at udforme partielle interesser inden for rammerne af nogle almene standarder for formulering af holdbare udsagn. Selv en skærpelse af national orientering – og dermed øget differentiering – som flere har argumenteret for, er således ikke i konflikt med påstanden om europæisering af offentligheder. Men omvendt må den nationale vinkel selvfølgelig ikke må være så fremherskende, at den pågældende nyhed ikke længere er genkendelig som en EU-historie, for eksempel hvis et lovgivningsinitiativ ikke længere er genkendeligt som et EU-initiativ, men fremstår som et nationalt initiativ.

På dette grundlag er det klart, at forskningen har tilvejebragt grundlaget for en konklusion om eksisterende europæisk offentlighed baseret på transnational resonans i nationale medier. I visse tilfælde er der tale om en forholdsvis begrænset mængde af EU-stof, usamtidighed og national framing. I andre tilfælde er et eller flere af de mere fordringsfulde kriterier om mængder EU-stof, samtidig mellem flere nationale medier og en overordnet europæisk vinkel på stoffet faktisk opfyldt. Men både tilfælde af begrænset resonans og vidtrækkende resonans bidrager til den politiske kommunikation om EU, der

tilsammen konstituerer en europæisk offentlighed. Vi skal nu vende blikket mod forholdet mellem denne europæisk offentlighed og EU's politiske system.

4. Politiske institutioner og offentlighed

Med konklusionen om, at der faktisk forekommer en betragtelig grad af europæisering af nationale offentligheder bortfalder grundlaget for at begive sig ud i fordeling af ansvar for fraværet af en samlet europæisk offentlighed. I stedet er der brug for mere nuancerede diskussioner af offentlighedsparternes rolle i den politiske kommunikation, der former den eksisterende europæiske offentlighed. Spørgsmålet er så, i hvor høj grad og hvordan offentlighedsparterne bidrager til udviklingen af transnational resonans mellem nationale medier. Undersøgelser af mediestruktur, kildenetværk, journalistiske arbejdsrutiner og nyhedskriterier mv. har da også ledt til et opgør med påstanden om medier og journalister som en utvetydigt hæmmende faktor for udviklingen af en europæisk offentlighed (Koopmans & Pfetsch 2004). Det skorter imidlertid lidt mere på grundigere overvejelser over hvilken rolle EU-institutionerne spiller i forhold til europæiseringen af offentligheder (se dog Meyer 1999, Anderson & McLeod 2004, Eriksen 2004).

Dette så meget desto mere fordi de politiske institutioner trods alt spiller en privilegeret rolle i politiske offentligheder. Det politiske systems styringsform og formelle organisering udgør det basale grundlag for dannelsen af offentligheder, eller i hvert fald hvad der er blevet kaldt »stærke« offentligheder (Fraser 1992).⁴ Siden Habermas' originale analyse er offentligheden først og fremmest blevet knyttet specifikt til parlamentet som politisk institution. Det er imidlertid evident, at parlamenter ikke er ene om at fungere som forankringspunkter for dannelsen af offentligheder: »Parlamenter er quintessentielle stærke offentligheder, men der er andre (...) der er også transnationale stærke offentligheder så

som paneler, tribunaler, komiteer, konventioner osv.» (Eriksen 2004: 11, se også Eriksen & Fossum 2002, Brunkhorst 2002). Logikken bag tanken om stærke offentligheder er således enkel: det er de karakteren af det politiske systems institutioner, der fastlægger de basale mulighedsbetingelser og begrænsninger for dannelsen af politiske offentligheder.

Der er imidlertid langt fra enighed om hvordan det politiske system i EU skal karakteriseres. Det er således blevet foreslået at betragte EU som et konventionelt internationalt samarbejde, som en (kvasi-)føderal statsdannelse eller sågar som et imperium. Den mest rammende diagnose er dog den såkaldte MLG-diagnose (»multi-level governance«). Kernen i MLG er, at rækken af EU-institutioner ikke fungerer inden for rammerne af en samlet logik, men derimod skaber et system sammensat af overnationale, internationale og transnationale »niveauer« for politisk forhandling. Disse niveauer er imidlertid ikke strengt hierarkiske og det vil i den forstand være mere dækkende at tale om *institutionel polycentrisme* som EU-systemets fundamentale kendetegn. EU's institutionelle arkitektur består af en række hastigt muterende institutioner, der hver især er mere eller mindre uden sidestykke i andre former for regionalt samarbejde. Hvor parlamentet stadig udgør en form for centrum i statslige politiske systemer er EU i formel institutionel forstand mere grundlæggende polycentrisk. Det giver flere potentielle forankringspunkter for skabelsen af transnational resonans mellem nationale medier.

Den institutionelle polycentricme ændrer imidlertid ikke ved, at EU's politiske system er kendetegnet ved de samme grundlæggende dimensioner, der ud fra et traditionelt systemperspektiv karakteriserer ethvert politisk system, henholdsvis polity, policy og politics. Førstnævnte forstås her som et politisk systems formelle styringsform og organise-

ring. Policy forstås på sin side som operationel politik, altså domænet for politiske planer, reformer og strategier. Mens politics og policy kan siges at være baseret på mere generelle distinktioner så som form/indhold eller formel/uformel, er politics på mange måder »the odd one out« i sontringen. Politics knytter sig til dannelsen af og kampen mellem politiske identiteter. I den forstand handler politics mere grundlæggende om magt, interesser og konflikt. Dette traditionelle systemperspektiv på EU's institutioner giver med andre ord grundlag for at sondre mellem tre former for transnational resonans og tre tilsvarende former for europæisk offentlighed.

5. Polity-offentlighed i EU

Polity-offentligheder er offentligheder, hvor genstanden for den politiske debat er basale spørgsmål om den politiske styringsforms indretning, institutionelle kompetencer, grundlæggende rettigheder mm. Polity-offentligheder er med andre ord knyttet til de begivenheder, hvor det politiske systems grundlæggende indretning og magtfordeling sættes på spil. Polity-offentligheder bliver med andre ord mere fremherskende, desto højere frekvensen og intensiteten af sådanne begivenheder er i det pågældende system. Den arketypiske polity-begivenhed er selvfølgelig ændringer af det politiske systems grundlag: forfatningen eller traktaten. Det er næppe nogen hemmelighed, at EU's historie er særdeles rig på sådanne begivenheder i form af løbende traktatændringer. Udover selve traktatændringerne udgør kompetencedelingen mellem EU-institutionerne og medlemslandene derudover et vedvarende tema i debatten om EU's udvikling. Man kan i den forstand sige, at en sådan form for polity-offentlighed er et langt mere fremherskende træk ved den politiske kommunikation i relation til EU's politiske system end den politiske kommunikation i relation til de fleste nationale systemer.

Polity-offentligheder har flere institutionelle forankringspunkter. Det vigtigste forankringspunkt er uden tvivl det europæiske råd og de halvårslige topmøder mellem medlemslandenes stats- og regeringschefer. Det europæiske råd har stor betydning som det sted, hvor de overordnede retningslinier for EU's udvikling fastlægges. Det europæiske råd vedtager ikke kun beslutninger om polity, men vedtager også konklusioner om specifikke policy-områder. Men der er først og fremmest som forum for afklaring af de store spørgsmål, at det europæiske råd fungerer som forankringspunkt for europæisk offentlighed. I denne egenskab kan det europæiske råd siges at være et af de stærkeste forankringspunkter for europæisk offentlighed, idet topmøderne som hovedregel modtager betragtelig mediedækning. Desuden afrunder topmøderne det halvårslige formandskab og fungerer dermed også som kulminationen på en periode, der næsten uden undtagelse giver stærkt øget opmærksomhed overfor EU-spørgsmål i formandskabets hjemland. Ikke alle topmøder er selvfølgelig lige historiske, men det seneste topmøde i København, hvor både barometeret for historisk vingesus i form af udvidelsen og kulminationen på det danske formandskab resulterede i en hidtil uset opblomstring af europæisk offentlighed i Danmark.

Andre forankringspunkter for polity-offentlighed er for så vidt ikke politiske institutioner i snæver forstand, men derimod institutioner på grænsefladen mellem ret og politik. En af de absolut væsentligste forankringspunkter for EU's polity-offentlighed er EF-domstolen. En række væsentlige kompetencespørgsmål i EU er således ikke blevet fastlagt ved traktatændringer, men ved principielle domme i EF-domstolen. Dermed har EF-domstolen udviklet en »konstitutionel praksis« som den i udgangspunktet ikke var tiltænkt. Også nationale domstole spiller en afgørende rolle, ikke mindst den tyske forfatningsdomstol, men også den danske Højeste-

rets dom i 1998 er værd at nævne. Sidstnævnte er et godt eksempel på et tilfælde, hvor en national institution bliver forankringspunkt for en europæisk offentlighed. Også EU's ombudsmand, er et væsentligt forankringspunkt for EU's polity-offentlighed, igen suppleret af de tilsvarende nationale institutioner. Det er imidlertid også klart, at især EF-domstolens kvaliteter som forankringspunkt for offentlighedsdannelse ikke står mål med dens indflydelse på polity-beslutninger. Her er der tale om institutionelle begrænsninger i form af domstolens langstrakte behandling af sager og stærkt komplicerede udredninger. Ikke desto mindre bliver domstolens sager faktisk fra tid til anden genstand for opmærksomhed og reel debat om de principielle aspekter, der er på spil.

Både Europa-parlamentet og nationale parlamenter kan også siges at fungere som forankringspunkter for EU's polity-offentlighed. I det omfang partiprogrammer inkluderer konstitutionelle spørgsmål kommer parlamentet og i særdeleshed parlamentsvalg til at fungere som forankringspunkt for udfoldelsen af en polity-offentlighed. I nationale systemer vil dette i mindre grad være tilfældet, eftersom selve eksistensen af det politiske system ikke konstant er til diskussion. Det er det til gengæld i EU. De danske (og andre) modstandsbevægelser demonstrerer logikken udmærket: disse bevægelser bygger grundlæggende på et rent konstitutionelt spørgsmål om kompetencedelingen mellem EU og nationale institutioner og gør dermed valget til Europa-parlamentet til en del af en polity-offentlighed. I det omfang de traditionelle partier knytter deres programmer til ja/nej-spørgsmålet og generelle udsagn om kompetencedelingen mellem EU og det nationale niveau kan de siges at følge logikken. I det omfang, partierne derimod baserer deres programmer på spørgsmål om EU's rolle på bestemte policy-områder bliver parlamentsvalget derimod i højere grad motor i en europæisk polity-offentlighed (hvilket præcist

var hvad der skete i seneste EP-valg i Danmark, se Esmark & Ørsten, forthcoming). En tilsvarende logik gør sig gældende i forhold til nationale parlamenter.

En sidste institution, der er væsentlig at nævne som forankringspunkt for polity-offentlighed er *konventionen*. Konventionen var en interessant nyskabelse i forbindelse med udfærdigelsen af den nu bremsede forfatningstraktat. Konventionen bestod af repræsentanter fra nationale regeringer og parlamenter, Europa-Parlamentet og Kommissionen. Konventionen er allerede blevet underkastet talrige analyser fra et offentlighedsperspektiv eller deliberativt perspektiv, ikke mindst fordi det var et eksplicit mål for konventionen at virke som forankringspunkt for en offentlighed centreret omkring det mest afgørende polity-begivenhed i EU's historie ved siden af udvidelsen mod øst. Selve konventionsprocessen bestod da også af en række åbne høringer og modtog over 180 skrevne forslag fra forskellige NGO'ere. Ikke desto mindre er ikke alle uforbeholdent positive overfor forløbet (Schutter 2003, Eriksen 2004). Der til kommer selvfølgelig selve afstemningen om forfatningstraktaten. Uanset hvad man i øvrigt måtte mene om resultatet, tyder alt på, at stemmedeltagelsen og omfanget af kommunikationen var en stor succes for skabelsen af europæisk offentlighed. Der har ganske vist været talrige indvendinger om, at både debatten og begrundelserne for stemmeafgivelse afspejlede nationale særproblematikker snarere end et reelt europæisk perspektiv. Men som tidligere nævnt er denne indvending ikke gangbar. Europæisk offentlighed kræver ikke et europæisk perspektiv. En samlet vurdering af både konventionsprocessen og selve afstemningerne må dog vente til der er gennemført grundigere analyser.

6. Policy-offentlighed i EU

Termen policy-offentlighed henviser til offentligheder, hvor genstanden for den politiske kommunikation er beslutninger inden for

konkrete policy-områder som landbrugspolitik, miljøpolitik, arbejdsmarkedspolitik osv. Policy-offentligheder knytter sig med andre ord ikke til de store konstitutionelle begivenheder, men til de konkrete politiske planer og beslutningers daglige trummerum. Dermed bevæger vi os ind på mindre sikker grund i offentlighedsteorien, eftersom offentlighedsteorien har haft en tendens til at opfatte policy-specifikke netværk som »lukkede netværk« og »jern- eller bermudatrekanter« (Esmark 1999). Diskussionen afspejler den klassiske diskussion om forholdet mellem parlamentarisme og korporatisme, hvor offentlighedsteorien som sagt traditionelt har kastet sit lod hos førstnævnte. Nyere offentlighedsteori arbejder imidlertid i højere grad ud fra en accept af, at policy-specifikke netværk kan tage form af offentligheder. Specifikt i relation til EU har Erik Oddvar Eriksen tematiseret sådanne offentligheder med den lidt intetsigende term »segmenterede offentligheder« (Eriksen 2004) og Klaus Eder har foreslået »issue-specifikke« offentligheder (Eder 2000, se også Eder & Trenz 2003).

Policy-offentligheder afviger fra polity-offentligheder på flere punkter. Skiftet i kommunikationens genstand fra konstitutionelle spørgsmål policy fører til en anden type af kommunikation præget af konkrete politiske reformer, strategier og kampagner inden for konkrete ressortområder. Det kan selvfølgelig lede til en mere teknisk form for kommunikation, men ikke i en sådan grad, at der i almindelighed er tale om teknokratisk og utilgængelig kommunikation, sådan som det til tider hævdes. Desuden er aktørkredsen som hovedregel begrænset. Hvor polity-offentligheder i hvert fald potentielt er generelle offentligheder, der i hvert fald i visse tilfælde inddrager brede massemedier og store dele af befolkningen, består policy-offentligheder som hovedregel af specialiserede politikere og særligt berørte udsnit af befolkningen, som regel repræsenteret ved interesseorganisationer. Journalister i policy-offentligheder

har som hovedregel policy-området som deres særlige stofområde, enten i specialiserede medier eller massemedier (Esmark, Kjær & Pedersen 1999). Policy-offentligheder kan imidlertid også meget hurtigt vokse sig store og inklusive når bestemte sager fra et policy-område påkalder sig generel interesse, som for eksempel når en af de mindst massemedierede og højst specialiserede policyområder i EU – landbrugspolitikken – i kraft af kogselskab danner en generel og langt mere inklusiv offentlighed.

Policy-offentlighedernes forankring bringer os frem til de to dominerende institutioner i EU's institutionelle arkitektur: Rådet og Kommissionen. De to institutioner er, fuldstændig som i nationale politiske systemer, opdelt i ressortområder. Det er i den forstand misvisende at omtale Rådet og Kommissionen som enhedsinstitutioner. Kommissionen kan bedst lignes med et ministerhold understøttet af ministerier (generaldirektoraterne) og deres kabinetter. Rådet er på sin side blot en ramme for løbende møder mellem de nationale ministre inden for deres respektive policy-områder. Dertil kommer Europa-Parlamentet, der har en række policy-specifikke arbejdsgrupper. Det er således ikke den enkelte institution, men snarere mindre policy-opdelte trekanter (dog ikke jerntrekanter) mellem de tre institutioner, der udgør det institutionelle forankringspunkt for policy-offentligheder i EU. Da det i sagens natur ikke er muligt at gennemgå alle EU's policyområder må vi imidlertid begrænse os til den nogle generelle kommentarer om Rådet og Kommissionen

Kommissionen har ganske vist været mål for mange beskyldninger om teknokrati og lukkethed. Det er da også klart, at Kommissionen sjældent fungerer som forankringspunkt for brede offentligheder. Lidt forenklet kan Kommissionen bedst sammenlignes med en forvaltning med kedelige ministre, der ikke er på valg. Undtagelsen fra reglen er stærke kom-

missionsformænd så som Jaques Delors. Når Kommissionen alligevel kan betragtes som en relativ succes i offentlighedstermer skyldes det første, at Kommissionen faktisk anvender sin initiativret i offentlighedsskabende øjemed forstået på den måde, at Kommissionen viser lydhørhed overfor policyforslag og således fungerer som forankringspunkt for dagsordenssættelse snarere end blot at forvalte initiativrettet suverænt. Kommissionens aktiviteter på dette punkt fremhæves ganske vist ofte at være selektive og rettet mod store interesseorganisationer, men denne kritik er langt fra altid berettiget og kommunikationen bidrager således til etableringen af forholdsvis inklusive netværk, der fungerer som policy-specifikke offentligheder. Dertil kommer, at i de senere år har igangsat kampagneaktiviteter så som »Citizens first«, »Building Europe Together« og »Euro-kampagnen«, der bidrager til at brede disse kommunikative netværk ud, delvis som en reaktion på kritisk røster om Kommissionens kommunikationsindsats (Meyer 1999).

Desuden figurerer Kommissionen og dennes konkrete initiativer trods alt også i nationale medier. Kommissionen er således den oftest omtalte institution i nationale, skrevne medier (Ørsten 2004). Denne dækning er netop ofte knyttet til specifikke policy-initiativer. Dog er Kommissionen mindre fremtrædende i nationalt TV, hvilket som regel forklares med manglen på kendte politikere og ringe muligheder for god billeddækning – jf. det traditionelle stillbillede af Berlaymont-bygningen. En anden indsigelse mod Kommissionen har været, at Kommissionen i kraft af sin rolle som vogter af EU's fælles bedste ofte figurerer prominent i historien af typen »EU truer nationalt ditten og datten«. Et mere ekstremt eksempel på negativ omtale var korruptions-skandalen i 1999, der for en stund faktisk realiserede, om ikke kravet om en fælles europæisk vinkel, så dog kravet om intensiv og synkron dækning af EU-stof i nationale medier (Trenz 2000). Som tidligere nævnt er negativ national vinkling i både mere eller mindre

ekstrem form imidlertid ikke grundlag for at afvise den konkrete kommunikation som en del af en europæisk offentlighed.

Ministerrådet er på sin side en blandet historie. Rådet lider under den svaghed, at det ikke som sådan er en klart defineret og sammenhængende institution, men snarere en generel ramme i form af fastlagte møder mellem medlemslandenes sektorministre, understøttet af COREPER og en række arbejdsgrupper af udsendte nationale embedsmænd. Desuden er Rådet præget af en høj grad af lukkethed. Ikke desto mindre fungerer Rådet på en måde som en væsentlig motor i offentlighedsdannelse, idet Rådet fungerer som brydningspunkt for nationale standpunkter og interesser. Rådet giver dermed anledning til en del kommunikation om EU indenfor rammerne af en diskurs om nationale interesser, der har forholdsvis bredt gennemslag i medierne. Dette er særlig evident i TV-mediet, hvor rækken af nationalt kendte ministre i fotogene omgivelser giver Rådet et fortrin (Ørsten 2004). Dertil kommer, at Rådets roterende, halvårslige *formandskab* er en af de mest afgørende forankringspunkter for europæisk offentlighed. Formandskabet har i konkret forstand en dagsordenssættende rolle i forhold til Rådet, men også en i generel forstand dagsordenssættende rolle, der kan virke offentlighedsskabende. Det er således velkendt, at formandskabet næsten uden undtagelse leder til en overgennemsnitlig opmærksomhed rettet mod EU i det land, der har formandskabet. Men opmærksomheden rækker også ud over det pågældende land.

7. Politics-offentlighed i EU

Politics-offentligheder vedrører dannelsen af og kampen mellem politiske identiteter. Kommunikationsformen i politics-offentligheder er således hverken båret af konstitutionelle spørgsmål eller mere eller mindre teknokratiske planer og strategier, men af ideologier. Denne definition genkalder selvfølgelig den arketypiske historie om partiernes

storhedstid som katalysator for klassespecifikke identiteter og klart definerede ideologier. Definitionen rummer imidlertid i lige så høj grad nye politiske identiteter, der ikke lader sig identificere i klassetermer og nye former for politisk mobilisering uden for partierne og uden egentlige ideologier, hvad enten vi taler om nationale og transnationale NGO'ere eller nyere netværksbaserede bevægelser som for eksempel ATTAC. Uden at skulle fælde dom over partiernes skæbne er det således klart, at disse ikke længere kan betragtes som de eneste, endsige de primære aktører i politics-offentligheder.

Det rejser selvfølgelig også spørgsmålet om hvilket forankringspunkt vi kan pege på for politics-offentligheder. Det klassiske forankringspunkt er selvsagt parlamentet, der i sine formative år fungerede som kampplads for kampe mellem klart markerede og stabile identiteter forankret i partiernes ideologiske projekter, der også slog igennem på mediesiden. Det er almindelig anerkendt, at det næppe er et vellignende billede af parlamenter af i dag, hverken i nationale parlamenter eller Europa-Parlamentet. Ikke desto mindre må vi fastholde, at parlamenter stadig er et potentielt forankringspunkt for politics-offentligheder. Formelt set har Europa-Parlamentet da også hvad der skal til: transnationale parti-grupperinger, direkte valg siden 1979, politiske kampagner i medlemsstaterne og efterhånden også en reel betydning i flere af EU's beslutningsprocedurer. Så meget desto mere skuffende er Europa-Parlamentets forholdsvis ringe evne til at skabe offentlighed (Anderson & McLeod 2004). En simpel indikator på denne manglende evne er den lave valgdeltagelse. Mere afgørende er det imidlertid, at Europa-parlamentet modtager ringe opmærksomhed i medierne, på niveau med for eksempel EF-domstolen (Ørsten 2004) og generelt stadig betragtes som et andenrangs parlament blandt mange borgere.

En væsentlig del af forklaringen på Europa-parlamentets ringe evne til at fungere som motor for offentlighedsdannelse hænger formentlig sammen med, at det er denne institution, der mest direkte konkurrerer med nationale parlamenter, der stadig står stærkt i nationale offentligheder. Den lave grad af mediedækning indgår således i en negativ spiral med behersket borgerinteresse og lidt valen kampagneaktivitet (Esmark & Ørsten, forthcoming). Imidlertid demonstrerer flere undersøgelser, at EU i vidt omfang udgrænses af nationale valgkampagner, hvilket vil sige at heller ikke de nationale parlamenter fungerer som forankringspunkt. Skal vi tale om fraværet af europæisk offentlighed, er det altså først og fremmest en europæisk politics-offentlighed, der mangler.

8. Konklusion

Artiklen har argumenteret for eksistensen af en europæisk offentlighed baseret på transnational resonans mellem nationale medier inden for rammerne af tre generelle resonans-strukturer knyttet til funktioner og institutioner i EU's politiske system. Denne konklusion adskiller sig væsentligt fra den dominerende fortælling om en fraværende europæisk offentlighed baseret på en overnational offentlighedsmodel. EU kan for det første siges at være præget af en omfattende og ganske vital policy-offentlighed, der fylder ganske meget i det samlede billede relativt til nationale politiske systemer på grund af EU's talrige traktatændringer og den vedvarende og fundamentale kontrovers om EU's kompetencer relativt til det nationale niveau. For det andet kan der også tales om en veludviklet policy-offentlighed, der dog varierer fra policyområde til policyområde og i øvrigt er begrænset til rækken af policyområder, der er omfattet af EU's traktatgrundlag. EU's store svaghed synes således at være politics-offentlighed. Spørgsmålet er imidlertid, om dette er et problem blot for EU. Karakteristikken af et politisk system, der ikke formår at forankre nye politiske identiteter og be-

vægelser er i hvert fald genkendelig fra nationale politiske systemer.

Litteratur

- Anderson, Peter J. & Aileen McLeod (2004): »The Great Non-Communicator? The Mass Communication of the European Parliament and its Press Directorate« i *Journal of Common Market Studies* Vol. 42, No. 5, pp. 897-917
- Brunkhort, Hauke (2002): »Globalising Democracy without a State: Weak Public, Strong Public, Global Constitutionalism« i *Millenium* Vol. 31 (3), pp. 675-690
- Eder, Klaus (2000): »Zur Transformation Nationalstaatslicher Öffentlichkeit in Europa. Von der Sprachgemeinschaft zur issuespezifischen Kommunikationsgemeinschaft« i *Berliner Journal für Soziologie* Vol. 10 (2), pp. 167-184
- Eder, Klaus (2003): »Demokratie und Öffentlichkeit« i Jachtenfuchs, Markus & Beate Kohler-Koch (red.) (2003): *Europäische Integration*, Opladen: Leske & Budrich
- Eder, Klaus & Cathleen Kantner (2000): »Transnationale Resonanzstrukturen in Europa. Eine Kritik der Rede vom Öffentlichkeitsdefizit« i Bach, Maurizio (red.) 2000: *Die Europäisierung nationaler Gesellschaften*, Wiesbaden: Westdeutscher Verlag, pp. 306-331.
- Eder, Klaus & Hans-Jörg Trenz (2003): »The Making of a European Public Space: An Inquiry into Relating Supranational Politics and Transnational Spaces of Communication. The Case of Justice and Home Affairs« i Beate Kohler-Koch (red.) (2003): *Linking EU and National Governance*, Oxford: Oxford University Press, pp. 111-134
- Eriksen, Erik Oddvar (2000): »Deliberative supranationalism in the EU« » i Eriksen, Erik Oddvar & John Erik Fossum (red.) (2000): *Democracy in the European Union – Integration through Deliberation*, London: Routledge, pp.42-65
- Eriksen, Erik Oddvar (2004): *Conceptualizing European Public Spheres – General, Segmented and Strong Publics*, Oslo: ARENA Working Paper 3/04
- Eriksen, Erik Oddvar & John Erik Fossum (2000): »Post-national integration« i Eriksen, Erik Oddvar & John Erik Fossum (red.) (2000): *Democracy in the European Union – Integration through Deliberation*, London: Routledge, pp.1-29

- Eriksen, Erik Oddvar & John Erik Fossum (2002): »Democracy through Strong Publics in the European Union« i *Journal of Common Market Studies*, Vol. 40, No. 3, pp. 401-424
- Esmark, Anders (2000): »Offentlighed eller system – hvilken rolle har den politiske journalistik i demokratiet?« i Pedersen, Ove K. et. al. (2000): *Politisk Journalistik*, Århus: Ajour
- Esmark, Anders & Mark Ørsten (forthcoming): »Halfway There? – The Danish 2004 European Parliament Campaign« in Maier, Michaela & Jens Tenscher (ed.) (2005): *Campaigning in Europe – Campaigning for Europe. Parties, Mass Media and European Parliamentary Elections 2004*, Berlin/London: Lit Publishers
- Esmark, Anders, Peter Kjær & Ove K. Pedersen (1999): »Det politiske kommunikationssystem« i *Politica*, 31. årg. Nr. 2, pp. 147-160
- Fraser, Nancy (1992): »Rethinking the Public Sphere: A Contribution to the Critique of Actually Existing Democracy« i Calhoun, Craig (red.) (1992): *Habermas and the Public Sphere*, Cambridge: MIT Press, pp. 109-143
- Gerhards, Jürgen (2000): »Europäisierung von Ökonomie und Politik und die Trägheit der Entstehung einer europäischen Öffentlichkeit« i Bach, Maurizio (red.) 2000: *Die Europäisierung nationaler Gesellschaften*, Wiesbaden: Westdeutscher Verlag, pp. 277-305.
- Gerhards, Jürgen (2002): »Das Öffentlichkeitsdefizit der EU im Horizont normativer Öffentlichkeitstheorien« i Kirsch, Hartmut, Martin Kaelbe & Alexander Schmidt-Gernig (red.) (2002): *Transnationale Öffentlichkeiten und Identitäten im 20. Jahrhundert*, Frankfurt: Campus verlag
- Habermas, Jürgen (1974 [1962]): *Borgerlig offentlighet – henimot en teori om det borgerlige samfunni*, Fremad
- Habermas, Jürgen 1995 [1981]: *The Theory of Communicative Action*, vol. 2, Cambridge: Polity Press
- Habermas, Jürgen (1991 [1983]): *Diskursetik*, Frederiksberg: Det lille forlag
- Habermas, Jürgen (1992): »Further Reflections on the Public Sphere« i Calhoun, Craig (red.) (1992): *Habermas and the Public Sphere*, Cambridge: MIT Press, pp. 421-462
- Habermas, Jürgen (1996 [1992]): *Between Facts and Norms*, Cambridge: Polity Press
- Kevin, Deidre (2003): *Europe in the Media: A Comparison of Reporting, Representation and Rhetoric in National Media Systems in Europe*, Mahwah: Lawrence Erlbaum
- Koopmans, Ruud & Jessica Erbe (2003): *Towards a European Public Sphere – Vertical and Horizontal Dimensions og Europeanised Political Communication*, Berlin: Paper fra Wissenschaftszentrum Berlin für Sozialforschung
- Koopmans, Ruud & Barbara Pfetsch (2003): *Towards a Europeanised Public Sphere? – Comparing Political Actors and the Media in Germany*, Oslo: ARENA working paper 23/03.
- Meyer, Cristoph (2000): »Political Legitimacy and the Invisibility of Politics: Exploring the European Unions Communication Deficit« i *Journal of Common Market Studies*, Vol. 37, No.4, pp.617-639
- Meyer, Cristoph (2005): »The Europeanization of Media Discourse: A Study of Quality Press Coverage of Economic Policy Co-ordination since Amsterdam« i *Journal of Common Market Studies*, Vol. 46, No.1, pp.121-148
- Olsen, Johan P. (2002): *The Many Faces of Europeanization*, Oslo: ARENA working paper 2/2002
- Postone, Moishe (1992): »Political Theory and Historical Analysis« i Calhoun, Craig (red.) (1992): *Habermas and the Public Sphere*, Cambridge: MIT Press, pp. 164-181
- Semetko, Holli, Claes H. de Vreese & Jochen Peter (2000): *Europeanised Politics – Europeanised Media? European Integration and Political Communication* i *West European Politics*, Vol. 23 (4), pp. 121-141
- Risse, Thomas (2003): *An Emerging European Public Sphere? Theoretical Clarifications and Empirical Indicators*, Paper presented at EUSA conference, Nashville TN, March 2003.
- Trenz, Hans-Jörg (2000): »Korruption und Politischer Skandal in der EU. Auf dem Weg zu einer europäischen politischen Öffentlichkeit« i Bach, Maurizio (red.) 2000: *Die Europäisierung nationaler Gesellschaften*, Wiesbaden: Westdeutscher Verlag, pp. 332-359.
- Trenz, Hans-Jörg (2002): *Zur Konstitution politischer Öffentlichkeit in der EU*, Baden-Baden: Nomos
- Trenz, Hans-Jörg (2004): »Media Coverage in European Governance – Exploring the European Public Sphere in National Quality Newspapers« i *European Journal of Communication*, Vol. 19 (3), pp. 291-319

Van de Steeg, Marianne (2003): »Rethinking the Conditions for a Public Sphere in the European Union« i *European Journal of Social Theory*, No. 5, pp. 499-519

Vink, Maarten (2003): »What is Europeanisation? – and other questions on a new research agenda« in *ECPR-EPS*, no. 3.1, autumn 2003, pp.63-75

Ørsten, Mark (2004): *Transnational politisk journalistik*, Roskilde: Skriftserie for journalistik på RUC

Noter

1. Alle citater oversat af artiklens forfatter
2. Jeg ser således bort fra den oftere brugte fortolkning af offentlighedens kommunikationsform som ”rationalitet” eller ”fornuft”. Dette tema blev slået an allerede i Habermas’ originale analyse af borgerlig offentlighed under titlen ”offentligt ræsonnement” (Habermas 1974 [1962]: 25). Delvist i tilknytning til spørgsmålet om rationalitet er standarder for ”almengørelse” eller ”universalisering” af udsagn søgt gjort til grundlag for en definition af offentligheden. Dette tema får en endnu klarere moralfilosofisk drejning med den såkaldte diskursetik (Habermas 1991) og karak-

teriseres senere som norm for evaluering af den politiske kommunikations ”diskursive niveau” og den ”offentlige menings kvalitet” (Habermas 1996: 362).

3. Hidtil har opmærksomheden i europæiseringsperspektivet samlet sig næsten udelukkende om traditionelle medier så som aviser og TV med national dækning. Der er imidlertid ingen a priori grund til at udelukke andre medietyper, både for så vidt angår mediernes dækningsgrad (subnational, transnational) andre envejs-medier (radio, fagblade, hjemmesider osv.) og tovejs-medier (telefon, email). Desuden spiller umedieret kommunikation (høringer, demonstrationer, møder mv.) trods alt stadig en rolle, selv om nogle vil hævde at den er minimal. I tråd med hovedparten af de gennemførte analyse begrænser jeg mig i denne artikel til nationale medier.
4. I forhold til Frasers oprindelige anvendelse af begrebet om ”stærke” offentligheder skal det imidlertid understreges, at de politiske institutioner alene udgør et forankringspunkt for forskellige offentligheder og således ikke kan betragtes som offentligheder i sig selv.